



سروشنامه: عنوان و نام پدیدآور:	دانش، اسماعیل، ۱۳۴۹ جوان و جوانی در اندیشه حضرت آیت الله العظمی امام خامنه‌ای <small>علیه السلام</small>
مشخصات نشر:	اسماعیل دانش، رخساره دانش
مرجع تولید:	قم، مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی <small>علیه السلام</small> ، ۱۳۹۹
مشخصات ظاهری:	مجتمع آموزش عالی فقه ص: ۳۳۶ / ۵/۱۴×۵/۲۱ س م
شابک:	۹۷۸-۶۰۰-۴۲۹-۷۳۹-۴
وضعیت فهرست نویسی:	فیبا
یادداشت:	کتابنامه، ص ۳۳۱ - ۳۳۶؛ همچنین به صورت زیرنویس
موضوع:	خامنه‌ای، سید علی، رهبر جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۱۸ - دیدگاه درباره جوانان
موضوع:	Khamene'i, Sayyed Ali, Leader of IRI -- Views on young adults
موضوع:	خامنه‌ای، سید علی، رهبر جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۱۸ - پیام‌ها و سخنرانی‌ها
موضوع:	Khamenei, Sayyed Ali -- Messages and speech
موضوع:	جوانان - ایران
موضوع:	Young adults -- Iran
شناسه افزوده:	دانش، رخساره، ۱۹۷۶ م
شناسه افزوده:	جامعه المصطفی <small>علیه السلام</small> العالمیه، مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی <small>علیه السلام</small>
شناسه افزوده:	Almustafa International University Almustafa International Translation and Publication center
ردنه‌بندی کنگره:	DSR ۱۶۹۲
ردنه‌بندی دیویی:	۹۵۵/۰۸۴۴
شماره کتاب شناسی ملی:	۶۲۲۲۸۸۸
وضعیت رکورد:	فیبا

BP۱۳۳۶

### حق چاپ برای ناشر محفوظ است

جوان و جوانی در اندیشه حضرت آیت الله العظمی امام خامنه‌ای علیه السلام

مؤلف: اسماعیل دانش و رخساره دانش

چاپ اول: ۱۳۹۹ ش / ۱۴۴۲ ق

ناشر: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی علیه السلام

● چاپ: چاپخانه دیجیتال المصطفی علیه السلام ● قیمت: ۷۴۰۰۰ ریال ● شمارگان: ۵۰۰

### مراکز پخش

◀ ایران، قم، خیابان معلم غربی (حجثیه)، نبش کوچه ۱۸:

تلفن: +۹۸ ۲۵ ۳۷۸۳۶۱۳۴ / تلفکس: (داخلی ۱۰۵) ۳۷۸۳۹۳۰۵ - ۲۵

◀ ایران، قم، بلوار محمدامین، سه‌راه سالاریه. تلفن: ۳۲۱۳۳۱۰۶ - ۲۵

✉ miup@pub.miu.ac.ir    🌐 http://buy-pub.miu.ac.ir    📧 pub\_almustafa

با تشکر از دست‌اندرکارانی که ما را در تولید این اثر یاری رساندند.

- مدیر انتشارات: مصطفی نوبخت
- مدیر تولید: جعفر قاسمی ابهری
- ناظر گرافیک: مسعود مهدوی
- ناظر فنی: سید محمد رضا جعفری

همه حقوق برای ناشر محفوظ است

هرگونه نسخه برداری اعم از کپی برداری و بازنویسی و انتشار، اسکن، ذخیره کامپیوتری، ترجمه به زبان‌های دیگر و ساخت فایل صوتی کتاب، بدون مجوز کتبی از ناشر ممنوع، شرعاً حرام و از طریق مراجع قانونی، قابل پیگیری است.

# جوان و جوانی

در اندیشه حضرت آیت الله العظمی امام خامنه‌ای عنه

اسماعیل دانش  
رخساره دانش



مرکز بین‌المللی  
ترجمه و نشر المصطفی ص

## سخن ناشر

با پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی و در عصر جهانی شدن ارتباطات، پرسش‌ها و چالش‌های نوینی در حوزه علوم انسانی فراروی اندیشمندان مسلمان قرار گرفت که همه به نوعی برخاسته از مسئولیت دشوار حکومت در این عصر است؛ دورانی که پای‌بندی به دین و سنت در مدیریت همه‌جانبه کشورها بسیار چالش‌برانگیز می‌نماید. از این‌رو مطالعات و پژوهش‌های به‌روز، جامع، منسجم و کاربردی در حوزه دین، بر اساس معیارهای معتبر جهانی و عمق و اصالت اندیشه‌های ناب، بایسته و ضروری است و جلوگیری از انحرافات فکری و تربیتی پژوهندگان حوزه دین، مهم و مورد عنایت تمامی بنیان‌گذاران این شجره طیّبه، به‌ویژه معمار بزرگ انقلاب اسلامی، امام خمینی علیه السلام و مقام معظم رهبری علیه السلام می‌باشد.

«جامعة المصطفیٰ علیه السلام العالمية» برای تحقق این رسالت خطیر و در مسیر نشر معارف ناب محمدی علیه السلام «مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفیٰ علیه السلام» را تأسیس کرده است.

در پایان لازم می‌دانیم تلاش همه عزیزانی را که در نشر این کتاب سهمی داشته‌اند، سپاس گزارده، ارباب فضل و معرفت را به یاری بخوانیم تا ما را از دیدگاه‌های سازنده خویش بهره‌مند سازند.

مرکز بین‌المللی

ترجمه و نشر المصطفیٰ علیه السلام

---

## فهرست

---

۱۱	سخن اول
۳۵	مقدمه مؤلف
۴۵	فصل اول: کلیات مباحث جوان و جوانی
۴۵	مقدمه
۴۶	مفهوم شناسی
۴۶	۱. جوان
۴۹	۲. جوانی
۵۵	رشد روحی و روانی جوان
۵۷	۱. جوانی، دوره رشد و کمال
۶۰	۲. بالاترین ظرفیت رشد در جوان
۶۲	اهمیت و ارزش جوان و جوانی
۶۷	۱. طبیعت باصفای جوان، گوهر جوانی
۶۸	۲. جوانی گوهر ناشناخته
۷۰	۳. طراوت و شادابی جوان، مظهر صفا و لطافت
۷۰	۴. طراوت و نشاط جوان، طراوت جامعه
۷۲	۵. جوان و جوانی، درخشندگی آفرینش
۷۶	۶. جوانی، فرصت مغتنم و زودگذر
۸۲	۷. ستایش از کارهای نیک جوان

۸. جوانی، آغاز تکلیف و مسئولیت‌های گوناگون ..... ۸۴
۹. مسئولیت نهادهای فرهنگی، سیاسی و علمی در برابر جوان ..... ۸۹
- جان کلام ..... ۹۳
- فصل دوم: ویژگی‌های جوان و جوانی از دیدگاه امام خامنه‌ای علیه السلام ..... ۹۷
- مقدمه ..... ۹۷
- صبر و حوصله ..... ۹۸
- دین‌گرایی ..... ۱۰۱
- عدالت خواهی ..... ۱۰۲
- حق طلبی و فضیلت خواهی ..... ۱۰۶
- ضمیر پذیرا و مستعد ..... ۱۰۸
- همت بلند ..... ۱۱۱
- قدرت و توانایی جسمی ..... ۱۱۴
- پرسشگری ..... ۱۱۷
- رسالت روحانی و حوزه‌های علمیه، پاسخ‌گویی به پرسش‌ها ..... ۱۱۸
- خلّاقیت و نوآوری ..... ۱۲۲
- چیستی خلّاقیت و نوآوری ..... ۱۲۵
- آرمان‌گرایی ..... ۱۳۱
۱. لوازم و ویژگی‌های آرمان‌گرایی ..... ۱۳۴
۲. آرمان‌های جوان ..... ۱۳۶
- امیدواری ..... ۱۳۸
- هویت‌یابی ..... ۱۴۳
- ایستادگی در برابر انحرافات و اصلاح خواهی ..... ۱۴۷
- جمال‌گرایی و آراستگی ..... ۱۵۱
- جان کلام ..... ۱۵۳
- فصل سوم: نیازهای جوان و جوانی از دیدگاه امام خامنه‌ای علیه السلام ..... ۱۵۷
- مقدمه ..... ۱۵۷

- جوان و دین \_\_\_\_\_ ۱۵۹
۱. هدایت و پاسخ‌گویی به نیازها \_\_\_\_\_ ۱۶۱
۲. رابطه جوان با دین \_\_\_\_\_ ۱۶۶
۳. تهذیب و خودسازی \_\_\_\_\_ ۱۶۸
۴. تقوا \_\_\_\_\_ ۱۷۲
- انواع تقوا \_\_\_\_\_ ۱۷۴
۵. نماز \_\_\_\_\_ ۱۷۷
۶. دعا و نیایش \_\_\_\_\_ ۱۸۱
- جوان و علم \_\_\_\_\_ ۱۸۶
۱. جدیت در تحصیل علم \_\_\_\_\_ ۱۹۰
۲. قبول نکردن مسئولیت اجرایی در ایام تحصیلی \_\_\_\_\_ ۱۹۲
۳. تحصیل علم با تهذیب و معنویت \_\_\_\_\_ ۱۹۴
۴. تحصیل علم همراه با ایمان \_\_\_\_\_ ۱۹۷
۵. علم همراه با دین و اخلاق \_\_\_\_\_ ۱۹۹
- جوان و شغل \_\_\_\_\_ ۲۰۱
۱. کار، عمل صالح \_\_\_\_\_ ۲۰۳
۲. حکمت ارزش کار و کارگر \_\_\_\_\_ ۲۰۹
- جوان و ازدواج \_\_\_\_\_ ۲۱۱
۱. تأکید اسلام بر ازدواج و تشکیل خانواده \_\_\_\_\_ ۲۱۴
۲. اهداف ازدواج و تشکیل خانواده \_\_\_\_\_ ۲۱۶
- الف) دستیابی به سکون و آرامش \_\_\_\_\_ ۲۱۶
- ب) رشد و تکامل معنوی \_\_\_\_\_ ۲۱۸
- ج) حفظ نسل \_\_\_\_\_ ۲۱۹
- د) جلوگیری از روابط نامشروع \_\_\_\_\_ ۲۲۰
- ه) تربیت و پرورش فرزندان \_\_\_\_\_ ۲۲۱
- و) انتقال فرهنگ و تمدن‌ها \_\_\_\_\_ ۲۲۳

- جوان و ورزش \_\_\_\_\_ ۲۲۴
۱. ورزش، فریضه‌ای عمومی \_\_\_\_\_ ۲۲۵
۲. هسته اصلی در ورزش تربیت جسم \_\_\_\_\_ ۲۲۹
- جوان و الگو \_\_\_\_\_ ۲۳۲
۱. امام علی علیه السلام الگوی ماندگار \_\_\_\_\_ ۲۳۳
۲. فاطمه زهرا علیها السلام الگوی زنان و دختران \_\_\_\_\_ ۲۳۴
۳. اسامه بن زید، جوان هجده ساله \_\_\_\_\_ ۲۳۷
۴. مصعب بن عمیر \_\_\_\_\_ ۲۳۸
۵. همخوانی آرمان و شخصیت الگو \_\_\_\_\_ ۲۴۲
- جان کلام \_\_\_\_\_ ۲۴۴
- فصل چهارم: بایسته‌های جوان و جوانی از دیدگاه امام خامنه‌ای علیه السلام** \_\_\_\_\_ ۲۴۷
- مقدمه \_\_\_\_\_ ۲۴۷
- بایسته‌های جوان و جوانی در حوزه فردی \_\_\_\_\_ ۲۴۸
۱. بایسته‌های رشد و کمال \_\_\_\_\_ ۲۴۸
- الف) احترام و تکریم والدین \_\_\_\_\_ ۲۴۹
- سعادت دنیا و آخرت در پرتوی احترام به والدین \_\_\_\_\_ ۲۵۱
- ب) تعیین هدفی فراتر در زندگی \_\_\_\_\_ ۲۵۶
- ج) انس و مطالعه کتاب \_\_\_\_\_ ۲۵۷
- اول. مطالعه کتاب، رسم هر شب خانواده رهبری \_\_\_\_\_ ۲۵۹
- دوم. گستره مطالعات امام خامنه‌ای در ایام جوانی \_\_\_\_\_ ۲۶۰
- سوم. معرفی کتاب و سیر مطالعاتی به جوانان \_\_\_\_\_ ۲۶۲
- د) توبه و استغفار \_\_\_\_\_ ۲۶۷
- اول. شیوه استغفار و توبه \_\_\_\_\_ ۲۷۱
- دو. نقش توبه و استغفار جوان \_\_\_\_\_ ۲۷۷
۲. بایسته‌های جوان و جوانی در حوزه اجتماعی \_\_\_\_\_ ۲۷۹
- الف) اثرگذاری بر محیط در پرتوی ارتباط با خدا \_\_\_\_\_ ۲۸۰



- ب) انجام دادن فریضه امر به معروف و نهی ازمنکر ..... ۲۸۴
- ج) مطالعه تاریخ معاصر ..... ۲۸۷
- د) گسترش و توسعه کار فرهنگی ..... ۲۹۲
- ه) بصیرت ..... ۲۹۵
- و) تحلیل نظام سلطه ..... ۳۰۴
- ز) تحلیل مسائل سیاسی ..... ۳۱۲
- ح) تحمل مشکلات و ناملایمات ..... ۳۱۸
- ط) نپرستیدن بت های علوم انسانی ..... ۳۲۱
- ی) وحدت و همدلی ..... ۳۲۴
- ک) خواستن، مطالبه کردن و داعیه داشتن ..... ۳۲۶
- ل) نیاز لحظه را شناختن ..... ۳۲۷
- جان کلام ..... ۳۲۸
- کتابنامه ..... ۳۳۱



---

## سخن اول<sup>۱</sup>

---

به نام خدای اندیشه و قلم

جوانی، موهبت خداوندی و ثروتی است که انسان نباید آن را جز در بهای بهشت هزینه کند.

سال‌ها پیش کتابی از جامعه‌شناس امریکایی به نام آلوین لویس تافلر<sup>۲</sup> مطالعه می‌کردم که ویژگی‌های جوان و نحوه به‌کارگیری آنها را بیان کرده بود. بر او آفرین گفتم و چندین بار به مناسبت‌های مختلف، آن مطالب را ذکر کردم؛ اما امروز با مطالعه این مجموعه، به دلیل نداشتن اشراف و اطلاع از داشته‌هایم شرمنده شدم؛ درحالی‌که بر خود نیز بالیدم

---

۱. مقدمه دکتر طوبی کرمانی، استاد دانشگاه تهران، بر کتاب پیش‌رو.

۲. (۳ اکتبر ۱۹۲۸ - ۲۷ ژوئن ۲۰۱۶)، نویسنده و آینده‌پژوه امریکایی. وی بیشتر به دلیل انتشار آثاری در زمینه‌های انقلاب دیجیتال، انقلاب ارتباطات و تکنیکی فناوری شناخته می‌شود. تافلر برای نخستین بار در ایران، با ترجمه و انتشار کتاب موج سوم شهرت یافت. از دیگر نوشته‌های این نویسنده، کتابی به نام شوک آینده است که با نگاهی متفاوت به آینده جهان می‌نگرد. کتاب‌های مدرسه در شهر، مصرف‌کنندگان فرهنگ، آن سوی بحران، پیش‌نمایش‌ها و فرضیات، شرکت انطباق‌پذیر، جابه‌جایی در قدرت، جنگ و ضدجنگ، به سوی تمدن جدید و ثروت انقلابی، از دیگر آثار اوست.

که رهبری فرهیخته، دانا با تضرع وافی به معارف اسلامی و آشنای به مسائل روز در خصوص جوان و جوانی، گهربار سخنانی به عالم اندیشه و جامعه‌شناسان هدیه کرده است و به بیان مؤلف این مجموعه نفیس، «جوانی فصل شورانگیز زندگی و مظهر نشاط و سازندگی است. روح لطیف و قلب پاک جوان، جلوه زیبای آفرینش است. شور زندگی و آهنگ سازندگی در نگاه روشن و امیدوار جوان جلوه‌گر است. اگر شور و احساس جوانی با شعور عمیق دینی و سلاح پُرصلابت ایمان و عشق به خدا همراه گردد، سعادت نسل جوان و سلامت جامعه تضمین می‌شود. امام خامنه‌ای با دوران‌اندیشی، ژرف‌نگری، زمان‌شناسی، جامعیت دانش ناب دینی و با تجربه معاشرت و ارتباط مداوم با جوانان، توانسته است به خوبی شخصیت جوان، ویژگی‌ها، نیازها و خطرات و آسیب‌های فراروی جوان و دوران جوانی را بشناسد و راه‌حل‌های معضلات گوناگون را به زیبایی و عملیاتی بیان نماید».

نوشته پیش رو، مجموعه سخنرانی‌های حضرت امام خامنه‌ای دام عزّه العالی در خصوص جوان و جوانی است که به همت انسانی والا، ولایی، فهیم و بصیر و دغدغه‌مند از دیار افغانستان - آقای دکتر اسماعیل دانش - که چند صباحی در دانشگاه تهران، با یکدیگر مؤانست و مطالعاتی داشتیم، به همه انسان‌های پاک سرشت و دردمندِ تحقق جامعه‌ای انسانی، عرضه شده است.

بحث‌های بسیاری درباره جوانان و مشکلات آنان به صورت‌های مختلف کنفرانس و سمینار صورت گرفته است؛ اما اساساً نقش خود جوان در بازیابی هویت و تثبیت و بالندگی شخصیت درونی اش و وظیفه

والیان جامعه در خصوص شکوفایی این هویت، مورد توجه جدی نبوده تا بتوان در جذب سرمایه‌های عظیم کشور یعنی جوانان، صحیح‌تر و سریع‌تر توفیق یافته و از توان فکری، خلاقیت و امکانات اجرایی آنها در سازندگی معنوی و رفاه اجتماعی بهینه‌تر بهره‌مند شد.

مطالعه این مجموعه، به‌واقع از چند منظر، لذت و نشاطی معنوی و ناگفتنی برای خواننده به ارمغان می‌آورد. نفس مطالعه این حجم عظیم از سخنرانی‌های مختلف مقام رهبری، آن هم به‌صورتی وسیع و عمیق، ستودنی است. علاوه بر آن، دسته‌بندی و تحلیل و البته استخراج منابع قرآنی و روایی مطالب، به‌واقع شگرف و تحسین‌برانگیز است. همچنین فهم به‌موقع ضرورت‌ها، تشخیص تکلیف و اقدام در زمان مناسب، از بصیرت عمیق، نگاه روشن و دین‌مدار مؤلف و همسر محترم ایشان حکایت می‌کند.

ترتیب تاریخی استنادات فرمایش‌های امام خامنه‌ای در کل مجموعه، منطقاً به‌دلیل موضوعی بودن مطالب، که براساس ویژگی‌های جوان و جوانی، نیازها، آسیب‌ها و راهکارها و بایسته‌ها تنظیم شده، ناممکن بوده؛ اما در هر موضوع، مؤلف فرهیخته چنین بینشی را تا حد مقدور رعایت و امکان‌رهگیری و پیگیری قاعده‌ای ارزشمند برای خواننده فراهم آورده است. توجه به این نکته از سوی مؤلف و همکار محترمشان نیز بسیار قابل تقدیر است که استخراج ویژگی‌ها، نیازها و بایسته‌ها و مسئولیت‌ها، همواره همراه آسیب‌های احتمالی و ارزیابی راهکارهای فطری از نگاه رهبری، مورد دقت جدی بوده است که به‌تناسب و مختصر به آنها اشاره خواهیم کرد.

این‌که از گذشته مشهور بوده است که «اگر جوان بداند و پیر بتواند»،

در فرمایش‌های امام خامنه‌ای دام عزه العالی، به‌گونه‌ای زیبا و قابل تأمل معنادار است؛ گویی در نگاه ایشان، جوان‌ها در عین جوانی، می‌توانند پیران دهر باشند؛ اگر خودشناسی، نیازشناسی، آسیب‌شناسی و راه‌کارشناسی داشته باشند. این‌که قرآن در قیامت به صورت جوان ظاهر می‌شود، این‌که امام صادق علیه السلام می‌فرمایند «نشاط و شور بر چهره شما که مظهر صفا و لطافت جوانی شماست، برای ما زیباتر است» و این‌که نشاط واقعی یعنی حل مسئله و باید شیرینی این نشاط را به جوان چشانند، از حقایق شگرف در اسلام درباره جوان حکایت دارد.

مؤلفین در «چند فصل»، با منطقی واحد و روشمند، نخست مفاهیم خرد و کلان موضوعات را ریشه‌یابی کرده و از دل تحلیل واژه‌ها، جان کلام و سخن مقتدایشان، امام خامنه‌ای، را که برگرفته از ذخایر عمیق قرآن عظیم، نهج‌البلاغه و دیگر روایات از ائمه طاهرين علیهم السلام است، به معرض اندیشه و عمل و مسئولیت همگانی نهاده‌اند تا «امروز به مسائل جوانان توجه و اهتمام می‌شود. هم مراکزی که مخصوص رسیدگی به امور جوانان است مثل مرکز ملی و سازمان جوانان هم مراکزی که از اول انقلاب توانسته است جوانان را در میدانهای بزرگ سازماندهی کند مثل بسیج و هم مراکز دولتی آموزش و پرورش، به اهمیت مسأله‌ی جوانان توجه کرده‌اند؛ ولی من بیش از این توقع دارم. من انتظار دارم که مسأله‌ی جوانان و پرداختن به جوانان و برنامه‌ریزی برای هدایت درست و باز کردن راه تعالی و تکامل در مقابل جوانان، به یک مسأله‌ی ملی و حقیقی تبدیل شود و همه باید احساس مسئولیت کنند»<sup>۱</sup>.

«جوان یک انسان سرشار از استعداد و دارای حقوق فراوانی بر پدر و مادر، بر

مدرسه، بر حکومت و بر مسئولان بخش‌های گوناگون است. اینها باید وسایل رشد و کمال او را فراهم آورند و به او کمک کنند تا بتواند راه درست را انتخاب کند.<sup>۱</sup> بیان عجیبی از مقام رهبری درباره حقیقتی هست که «مایل بودم بزرگ‌ترها و مسئولان به آن توجه کنند؛ یعنی از منظر جوان، به مسئله جوانی نگاه کردن؛ آرزوها، توقعات و احساسات جوان را دیدن؛ وظایف خود را در قبال این توقعات و خواسته‌های به حق، فهمیدن. (وظیفه) همه دستگاه‌های مسئول، چه دولتی و چه غیر دولتی است... (همگان) باید احساس کنند که در مقابل این نسل، در مقابل این جمعیت عظیم، در مقابل این همه استعداد و این همه انرژی متراکم مسئول‌اند».<sup>۲</sup>

در فصل دوم، نویسندگان محترم، خواننده را با جوان از نگاه امام خامنه‌ای آشنا می‌کنند: «جوان، یعنی آینده».<sup>۳</sup> «جوانان، حقیقتاً به یک معنا موتور محرکه کشورند».<sup>۴</sup> آغاز کلام با این بیان حضرت امام خامنه‌ای دام عزّه العالی زیباست که ایشان جوان را نه منسلخ؛ بلکه در جمع و اجتماع لحاظ می‌کنند: «... هر مجموعه انسانی به یک هویت جمعی احتیاج دارد و باید احساس اجتماع و بستگی و هویت جمعی کند. در کشورهای دنیا معمولاً روی مفهوم ملیت تکیه می‌کنند. بعضی جاها هم روی قومیت تکیه می‌کنند».<sup>۵</sup> «... هویت جمعی و ملی ملت ایران، نظام

۱. بیانات در دیدار اعضای اتحادیه‌های انجمن‌های اسلامی دانش‌آموزان و مسئولان

امور تربیتی سراسر کشور، ۱۳۷۹/۱۲/۸.

۲. بیانات در دیدار جوانان در مصلای بزرگ تهران، ۱۳۷۹/۲/۱.

۳. همان.

۴. بیانات در دومین روز از دهه مبارکه فجر (روز انقلاب اسلامی و جوانان)، ۱۳۷۷/۱۱/۱۳.

۵. بیانات در دیدار جوانان استان اصفهان، ۱۳۸۰/۸/۱۲.